

A KSH, az EUROSTAT és az OECD információstatisztika-politikája

Az OECD

A nemzeti számlák, az SNA tükrözi és egyszerűsített elő is írja a kormányok számára azt a szemléletet, amellyel a gazdaság és a társadalmat a szabályozás és irányítás szempontjából szemlélik. Az OECD nem tette vita tárgyává az 1993. évi SNA felépítését, ezzel nyilvánvalóvá téve, hogy az „információs társadalom” az OECD hangadói szerint a társadalmi termelés és fogyasztás fő folyamatait illetően jelenleg semmiben nem különbözik a korábbtól, vagy hogy a következő információs társadalomnak semmiben sem szabad különböznie a jelenlegitől. A szerkezet megváltoztatása nélkül nem vizsgálhatók az „információs forradalom” humán vonatkozásai, az Internettel kapcsolatos folyamatok, a szerzői jogok kérdése és egy sor más kérdés, nyilvánvalóvá téve, hogy az OECD hangadói – az Unió hangzatos „people first” jelszava ellenére megismerni sem kívánják, vagy nem engedik másnak, hogy lássa az értékesülésért folytatott munkaerő-gép verseny helyzetét, az országokon belüli szektorok (magánszféra-vállalati sféra, állam-magánszféra) közötti, valamint nemzetközi információfolyamokat, a tudástőke felhalmozódásával és felhasználásával kapcsolatos folyamatokat.

Az OECD ICT termék szektort, ICT szolgáltatás szektort és „tartalom” szektort javasol bevezetni. Ez a megközelítés lehetővé teszi, hogy az ICT, a nemzetközi multik teljesítménye, kibocsátása figyelemmel követhető legyen, és célparaméterre válhasson.

A jólét, az életminőség növekedésében, a szegénység, az alkoholizmus, kábítószer, bűnözés csökkentésében érdekelt állampolgárok számára gazdasági növekedés, a fogyasztás növekedése.

Ez a szemlélet nem teszi lehetővé:

- az ugyanazt az információigényt kielégítő egymást helyettesíteni képes hagyományos és digitális információs tevékenységek együttes értékelését. A digitális információtermelés/fogyasztás kiemelését környezetéből a multik igényén és a technofil társadalomkutatók szakmai lelkesedtségén kívül semmi nem indokolja.
- A társadalom valós, teljes információigényének és annak kielégítésének vizsgálatát,
- Az információtermelés hatékonyságának elemzését.

Ez a megközelítés ugyanakkor lehetővé teszi:

- Az egyes országok jelentőségének értékelését az ICT gyártók szemszögéből
- Az egyes országok fogyasztásának monitorozását, a nyomásgyakorlás különböző eszközeinek alkalmazását a CEE országok irányában

A DG XIII és az EUROSTAT

Az EC célul tűzte ki az információs társadalom megvalósítását, és információs társadalomnak nem mást, hanem az információs eszközöket használó társadalmat nevezte meg. 1997 végén az Európai Unió Magyarországon tartotta a CEE országok információstatisztikai rendezvényét, amelyen Magyarország a KSH - elvállalta a régió információstatisztikai tevékenységének koordinálását. A tevékenységről nekem volt szerencsém referátumot tartani. A koordináció azonban a Hivatalból való távozásom miatt nem valósult meg.

A KSH

A KSH létező szocializmus éveiben az államigazgatásban az információk tartalmát illetően jelentős hatalommal rendelkezett és az SZKFP keretében 1971 után a központi keretek feletti rendelkezéssel, részvételével az Importbizottságban. A számítástechnika fejlesztését egy centralizált polihierarchikus információrendszer érdekében valósították meg. A fejlesztés alapja az 1971-ben létrehozott számítástechnikai statisztika volt, amely kezdetben ráfordítás-szemléletű munkaerő, költség és eszközstatisztika volt. 1979 után a KSH ágazatirányításában nyilvánvalóvá vált, hogy az információnak nem szabad elsősorban hatalmi erőforrásnak maradnia. A szemléletváltozás egyik látható jele az SZJ módosítása és a GATJ/SZATJ bevezetése és az eredménystatisztika bevezetése a termék/szolgáltatáscsoportos árbevétel megfigyelésével. Ezt követte a szoftver állóeszközökénti

nyilvántartásának bevezetése. Az ágazati bázisintézetek, a korporatív alapon szervezett állam mindenható ágazati/szakmai hírszerző, feldolgozó és tájékoztató szerveiből a piacosodás folyamatában szoftverfejlesztők és adatfeldolgozók lettek.

A felismerés eredményeképpen 1981-82-ben kutatás indult a hazai információgazdaság statisztikai megismerésére és egy statisztikai alapú és célú információgazdaságtan fejlesztésére. A valamennyi információ-kibocsátó ágazatra kiterjedt kutatás és módszertani fejlesztés eredményeképpen kialakult a magyar információgazdaságnak a hivatalos rendszer keretében és azzal összhangban történő mérésére alkalmas információstatisztika céljai és tartalma. E statisztika alapfogalmait a KSH 1986-87 folyamán fogalmi kötetekben tette közzé és megkezdődött az adatok rendszeres közzététele évkönyv illetve zsebkönyv formában. A kutatás kimutatta, hogy Magyarország munkaerő-szerkezetét illetően tizenöt húsz éves lemaradással követi az Egyesült Államokat, és kormányzati innovációra van szükség annak érdekében, hogy komparatív előnyökre tehessen szert. A komparatív előnyök akkor szüreltelhetők le, ha a céhes/ágazati információs jogszabályokat lebontva megvalósul az információs javak jószágment szabályozott szabad áramlása. A tanulságokat az Országos Tervhivatal 1987-ben párhuzamos távlati tervkoncepcióként fogadta el. A területre vonatkozó másik párhuzamos tervkoncepciót az OMF B készítette el és ez technofil műszaki fejlesztés orientált szemléletben a KGST együttműködés erősítését irányozta elő a számítógépgyártásban.

Az eredmények a magyar kormányzatban általános érdeklődést keltettek, a Németh kormány távlati gazdaságpolitikáját nagy mértékben éppen ezekre az elképzelésekre építette. A rendszerváltást megelőző Reformbizottság Információs Albizottsága, amely az új kormányzat részére javaslatot tett a követendő politikára, világosan megfogalmazta a tennivalókat. A rendszerváltás közeledtével azonban az információszabályozás súlypontja áttolódott a polgári jogok, az adatvédelem irányába. Az Antall kormányban az albizottságok vezetői jutottak szerephez (Bod Péter Ákos), azonban antallék elégségesnek tartották a piacgazdaság bevezetését, nem kívántak ágazatfejlesztésbe kezdeni, ezért az információgazdaság és információstatisztika témája lekerült a napirendről. A statisztikai rendszerváltás éveiben az adatgyűjtések átalakulása idején számos adatgyűjtés az adatszolgáltatók terhelésének csökkentése miatt megszűnt vagy használhatatlan méretűre zsugorodott. A KSH 1992-ben adta ki utoljára az információgazdaság egészét átfogóan jellemző kiadványát. Egyes adatgyűjtések a nagyszámú új vállalkozás megjelenése miatt ellehetetlenültek. Hivatalos KSH kiadvány nem jelent meg. Erre az időre tehető viszont 1992-ben a KSH utolsó nemzetközi, az információgazdasággal, az információstatisztikával és az információpolitikával foglalkozó konferenciája.

A KSH-ban az információstatisztikai tevékenység 1996 folyamán indult újra, amikor elkészült az 1992-1995 éveket tartalmazó Információstatisztikai Évkönyv, mely azonban nem került kiadásra. Ugyanerre a sorsra jutott az 1997 évben az 1996 évi adatokkal kiegészített Információstatisztikai Évkönyv is. 1995-97 folyamán ugyanakkor a korábbi Magyar Posta statisztikából kialakult a sokszereplős versenygazdaság követelményeinek megfelelő, 14 adatgyűjtésből álló távközlési statisztika (havi, negyedéves, éves postai, távbeszélő, kábel TV, műsorszórás, Internet).

1998 elején a KSH-ban elfogadásra került az Információstatisztikai projekt, amely azonban nem valósult meg. 1997-ben a főosztály vezetőinek inkorrekt magatartása, valamint az adatok cenzúrázására tett kísérlet miatt a Hivatalból eltávoztam. 1998 és 1999 folyamán a GÉS-ben a korábbi években tervezett adatgyűjtések és a korábbi években gyűjtött adatok – kiegészítve vagy kiegészítés nélkül – az új munkatársak neve alatt jelentek meg. A KSH, a korábbi eredmények alapján, szorosra tudta fűzni kapcsolatát az EUROSTAT-tal és az OCED-vel. 2000-ben elfogadásra került az új KSH információstatisztikai projekt. Emellett azt mondhatni, hogy 1996 óta a KSH publikálási gyakorlata sajátossá vált. Bár nagyszámú adatgyűjtésből nagyszámú adattal rendelkezett, azokból alig néhányat tett közzé. A nagy felhasználói csoportok, a döntéshozók, a népesség, a szakemberek így, ha nincs pénzük az adatok megrendelésére, feltevésekre kell hagyatkozzanak. E sorok írója a KSH-tól több ízben kérte a kész Évkönyvek átadását kutatási célra, és bár az abban lévő adatok nyilvánvalóan kész, közérdekű statisztikai adatok, az illetékes főosztályvezető kiadást megtagadta. Megszűnt a kábeltelevízió csomagdíjak közzététele, nincsenek távközlési árindexek, összehasonlító elemzések az európai és más országok távközlési piacain elért árakkal.

A nemzeti számlák terén az áttekintett időszakban a KSH Csepinszky Andor, Árvai János és Pozsonyi Pál munkássága nyomán kiadványról kiadványra fokozatosan közeledett az SNA módszertanhoz. A [] 1996-98 évek tábláit tartalmazza. A kiadvány azonban számos problémával terhelt. Az SNA által ajánlott számla közül csak darabot tett közzé.

A KSH, amennyiben áttér az új OECD módszertanra, rákényszeríti az országot arra, hogy az OECD szemüvegén keresztül nézze a folyamatokat. A helyes eljárás nyilván az OECD metodika mellett a belföldi tájékoztatásban a belföldi döntéshozatali szükségletnek (ez nem feltétlenül egyezik a kereslettel) megfelelő belföldi statisztika készítése. A hivatalos statisztika feladata a döntéshozókat ellátni a döntéseik meghozatalához szükséges információval. Jelenleg Magyarország nem tagja az Európai Uniónak. Más funkciói vannak és lesznek Magyarország esetleges taggá válása idején is a brüsszeli döntéshozóknak és más Budapestnek. Az adat eszköz, a KSH-nak biztosítania kell ezt az eszközt mindenkinek, aki számára a KSH-nak törvény szerint dolgoznia kell.